

แนวทางการขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์

Guideline on Requesting the use of Ratchaphatsadu land for Promoting Buddhism.

จารุวรรณ ธรรมโม*

Jaruwan Thammo

แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม**

Kritsana Raksachom

อรชร ไกรจักร***

Orachorn Krichackra

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Buddhist Studies The Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: sujintham152@gmail.com, kritsana.rak@mcu.ac.th, pu_2556@yahoo.com

Received: April 24, 2023

Revised: May 15, 2023

Accepted: November 07, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษากิจการคณะสงฆ์ในการใช้ประโยชน์ที่ดิน (๒) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการที่ราชพัสดุและวิธีการขอใช้ที่ราชพัสดุ และ (๓) เพื่อเสนอแนวทางการขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๙ รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า กิจการคณะสงฆ์ในการใช้ประโยชน์ที่ดิน คือ การใช้ประโยชน์ที่ดินตามภารกิจงานด้านสาธารณูปการที่ต้องมีการพิจารณาดำเนินการ ๓ ด้าน คือ (๑) การปฏิบัติตามกฎหมาย (๒) การจัดสรรเขตพื้นที่ และ (๓) การบริหารจัดการพื้นที่ รวมทั้งต้องพิจารณาความคุ้มค่าในการใช้ที่ดินตามปัจจัย ๕ ด้าน คือ (๑) โอกาสและความเหมาะสมตามศักยภาพการพัฒนาของวัด (๒) ศักยภาพผู้นำสงฆ์ (๓) การควบคุมการก่อสร้าง (๔) การตอบสนองต่อการใช้ประโยชน์เพื่อกิจการคณะสงฆ์ และ

* นางสาวจารุวรรณ ธรรมโม Miss Jaruwan Thammo นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Master student Buddhist Studies Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

** ผศ. ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม Asst.Prof.Dr.Kritsana Raksachom ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ Thesis Advisor.

*** ผศ.พิเศษ ดร.อรชร ไกรจักร Asst.Prof.Dr.Orachorn Krichackra ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ Thesis Advisor.

(๕) การตอบสนองต่อการใช้ประโยชน์เพื่อชุมชน การบริหารจัดการที่ราชพัสดุและวิธีการขอใช้ที่ราชพัสดุ เพื่อกิจการคณะสงฆ์ จะต้องดำเนินการตามกฎหมายและระเบียบที่ทางราชการกำหนด ตามวิธีการขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์ ๓ ขั้นตอน คือ (๑) การยื่นเอกสาร (๒) การพิจารณา และ (๓) การบริหารจัดการภายหลังได้รับอนุญาต และแนวทางการขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์ ประกอบด้วย ๙ ขั้นตอน คือ (๑) คฤหัสถ์หรือผู้นำท้องถิ่นจัดเตรียมเอกสารเพื่อยื่นขอใช้ที่ราชพัสดุ (๒) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดเตรียมเอกสารหลักฐานทั้งหมดยื่นต่อกรมธนารักษ์ (๓) ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาให้ความเห็นแล้วเสนอกกรมธนารักษ์ (๔) กรมธนารักษ์พิจารณาและแจ้งผลพร้อมส่งเอกสารที่เกี่ยวข้อง (๕) สำนักงานธนารักษ์พื้นที่แจ้งผลการพิจารณาพร้อมส่งเอกสารที่เกี่ยวข้อง (๖) ผู้ขอใช้ที่ราชพัสดุดำเนินการลงนามในเอกสารหรือแจ้งข้อหาหรือเพื่อทบทวนผลการพิจารณา (๗) กรมธนารักษ์จัดส่งหนังสืออนุญาตให้ใช้ที่ราชพัสดุ (๘) ผู้ขอใช้แจ้งให้คณะสงฆ์ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ และ (๙) คณะสงฆ์ใช้ประโยชน์ที่ราชพัสดุตามวัตถุประสงค์

คำสำคัญ: คณะสงฆ์; กิจการคณะสงฆ์; การใช้ประโยชน์ที่ดิน; ที่ราชพัสดุ; แนวทางการขอใช้ที่ราชพัสดุ

Abstract

This research has three objectives: (1) To study the affairs of the Sangha in land utilization. (2) To study the management Ratchaphatsadu land and how to apply for use of Ratchaphatsadu land, and (3) To propose guidelines for applying for use of Ratchaphatsadu land for promoting Buddhism. It is a qualitative research. By studying documents and in-depth interviews with key informants 9 person.

From this research, it was found that Sangha affairs in land utilization are land utilization according to public utility tasks that must be considered in 3 aspects: (1) Legal compliance. (2) Land allocation, and (3) Area management. In addition, worthiness of land use must be considered based on 5 factors: (1) Opportunity and suitability according to the development potential of the temple. (2) Sangha leadership potential. (3) Construction control. (4) Responding to utilization for Sangha affairs, and (5) The response to the utilization for the community. Management of Ratchaphatsadu land and methods for requesting use of Ratchaphatsadu land for promoting Buddhism must comply with the laws and regulations set by the government according to the method of applying for the

use of Ratchaphatsadu land for promoting Buddhism. There are 3 steps: (1) Submission of documents. (2) Consideration, and (3) Management after obtaining permission. The guidelines for applying for the use of Ratchaphatsadu land for promoting Buddhism consisted of 9 steps: (1) A layman or a local leader prepares documents to apply for the use of the Ratchaphatsadu land. (2) The National Buddhism Office prepares all documents and evidence to be submitted to the Treasury Department. (3) The Provincial Governor gives opinions and submits to the Treasury Department. (4) The Treasury Department. Consider and notify the results and submit relevant documents. (5) The Treasury Office in the area notifies the result of the consideration and submits relevant documents. (6) The applicant for using the Ratchaphatsadu land proceeds to sign the document or notify the discussion to review the result of consideration. (7) The Treasury Department delivers a letter of permission to use the Ratchaphatsadu land. (8) The applicant informs the Sangha to proceed according to the objectives, and (9) The Sangha used the Ratchaphatsadu land according to their objectives.

Keywords: Sangha; Sangha affairs; land use; Ratchaphatsadu land;

Guideline on requesting the use of Ratchaphatsadu land.

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีความสำคัญต่อประเทศไทย โดยพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ ทรงเป็นพุทธมามกะและทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก^๑ ทรงทำนุบำรุงและส่งเสริมพระพุทธศาสนาตลอดมา แต่โบราณกาล ถือเป็นศาสนาที่ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศนับถือ ดังนั้น จึงได้มีการตรากฎหมาย เพื่อเป็นกรอบการดำเนินงานด้านพระพุทธศาสนาขึ้น เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีแบบแผน และเกิดความเรียบร้อยในหมู่สงฆ์ ทั้งนี้ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ถึงปัจจุบัน บัญญัติให้มีสมเด็จพระสังฆราชทรงดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการ คณะสงฆ์ และทรงตราพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย พระธรรมวินัย และกฎหมายอาญา^๒ กฎหมายต่าง ๆ ที่ฝ่ายราชอาณาจักรได้ตราขึ้นมา มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นกรอบ

^๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐, ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก (๖ เมษายน ๒๕๖๐), หน้า ๔.

^๒ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕, ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๐๙ ตอนที่ ๑๑๕ (๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๕), หน้า ๒.

การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาในประเทศไทยให้มีความชัดเจน เรียบร้อย เป็นที่เลื่อมใสของพุทธศาสนิกชนและบุคคลทั่วไป ตลอดจนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาจิตใจของชาวไทย และแผ่ขยายถึงชาวต่างชาติได้ ทั้งนี้ แบ่งกิจการคณะสงฆ์ออกเป็น ๖ ด้าน ประกอบด้วย ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยภาระงานในแต่ละด้านล้วนแต่มีความสำคัญ และมีความจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรในการสนับสนุนให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย อาทิเช่น ที่ดิน งบประมาณ บุคลากร ตลอดจนองค์ความรู้ต่าง ๆ ซึ่งที่ดินเป็นทรัพยากรที่มีค่าและมีอยู่จำกัด ถือเป็นปัจจัยสำคัญอันดับต้น ๆ โดยที่ดินจะแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ที่ดินเอกชน และที่ดินของรัฐ

โดยที่ดินของรัฐประเภทหนึ่งเรียกว่า “ที่ราชพัสดุ” ซึ่งมีบทบัญญัติของกฎหมายและระเบียบทางราชการกำหนดการบริหารจัดการไว้เฉพาะ มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อใช้ประโยชน์ในราชการเป็นหลัก หากที่ราชพัสดุใดที่ไม่ได้ใช้ในราชการหรือสงวนไว้แต่ยังไม่ได้ใช้เพื่อประโยชน์ในทางราชการแล้ว ก็จะสามารถอนุญาตให้ประชาชนเข้าใช้ประโยชน์ได้ เป็นการจัดหาผลประโยชน์เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าทรัพย์สินและหารายได้เข้ารัฐอีกทางหนึ่ง โดยจะมีลักษณะทั้งที่เป็นที่ดิน และสิ่งปลูกสร้างมีกระทรวงการคลังเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ และกรมธนารักษ์เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่และอำนาจในการปกครอง ดูแล บำรุงรักษา และบริหารจัดการให้เป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ปัจจุบันได้บริหารจัดการที่ราชพัสดุภายใต้พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่มีบทบัญญัติจำนวนทั้งสิ้น ๕๐ มาตรา

โดยเมื่อพิจารณาช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาพบว่า มีการเข้าใช้ที่ราชพัสดุโดยไม่ได้รับอนุญาตเพื่อสร้างศาสนสถานทั้งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และจังหวัดอื่น แม้ว่าจะมีหน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแลที่ราชพัสดุ ตลอดจนข้อกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่บัญญัติขึ้นเพื่อเป็นกรอบการบริหารจัดการแล้วก็ตาม แต่ก็ยังคงพบปัญหาดังกล่าวอยู่เสมอ ซึ่งที่ราชพัสดุบางแปลงอยู่ในการบริหารจัดการของกรมธนารักษ์ และหน่วยงานที่ขอใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ดินแปลงใหญ่ที่มีการสงวนหวงห้ามไว้เพื่อใช้ในราชการของกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์เต็มพื้นที่ ไม่อาจดูแลอย่างทั่วถึง ไม่มีการกันแนวเขต ตลอดจนการขาดความเข้าใจในกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดปัญหาการครอบครองใช้ประโยชน์ของหน่วยงานที่ขอใช้เอง หรือจากผู้ที่ประสงค์จะเข้ามาทำประโยชน์โดยไม่ได้รับอนุญาต

เห็นได้ว่า ทั้งสององค์กรล้วนมีภาระกิจหน้าที่สำคัญในการดูแลประชาชนและประเทศชาติให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข มีความสงบสันติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่วนรวมทั้งสิ้น ซึ่งกิจการคณะสงฆ์ถือเป็นภาระหน้าที่งานสำคัญอีกด้านหนึ่งของคณะสงฆ์นอกเหนือจากการธำรงพระวินัย ซึ่งมีความจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรที่ดินที่เป็นองค์ประกอบหลัก และเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้การดำเนินกิจการคณะสงฆ์สัมฤทธิ์ผล และ “ที่ราชพัสดุ” คือ ที่ดินของรัฐ ที่มีหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ดูแลและบริหารจัดการ

ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศและประชาชน หากสามารถนำมาพิจารณาหาแนวทางการขอใช้ประโยชน์ที่เหมาะสมในการสนับสนุนกิจการคณะสงฆ์ได้จะถือเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระงานของคณะสงฆ์ก่อประโยชน์ และเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษากิจการคณะสงฆ์ในการใช้ประโยชน์ที่ดิน
๒. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการที่ราชพัสดุและวิธีการขอใช้ที่ราชพัสดุ
๓. เพื่อเสนอแนวทางการขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์

วิธีการศึกษา

วิธีการศึกษาเรื่องแนวทางการขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) พร้อมกับการลงพื้นที่ภาคสนาม ที่ได้ทำการศึกษา ค้นคว้า รวบรวม นำเสนอหลักฐานข้อมูลเอกสารและจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับกิจการคณะสงฆ์ และงานด้านที่ราชพัสดุ รวม ๙ รูป/ท่าน แบ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านคณะสงฆ์จำนวน ๓ รูป/๒ ท่าน และด้านที่ราชพัสดุจำนวน ๔ ท่าน ใช้เครื่องมือในการวิจัยเอกสาร โดยการสืบค้นหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ สำหรับการวิจัยภาคสนามได้ทำการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบฟอร์มการสัมภาษณ์ที่มีลักษณะคำถามเปิดให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถแสดงทัศนะหรือข้อเสนอแนะได้อย่างเสรี และทำการรวบรวมข้อมูลที่ได้ศึกษาและสืบค้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ตลอดจนคำสัมภาษณ์มาจำแนกประเด็น จัดกลุ่มข้อมูลตามวัตถุประสงค์ และขอบเขตการวิจัย เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการอ้างอิงสังเคราะห์ ตีความ วิเคราะห์ และนำเสนอแนวทางการขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์ ต่อไป

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์เป็นแนวทางที่เกี่ยวข้องกับการขอใช้ประโยชน์ที่ราชพัสดุในการก่อสร้างเสนาสนะภายในวัด การขอสร้างวัด การใช้ประโยชน์ รวมถึงการบูรณะซ่อมแซมปฏิสังขรณ์ ซึ่งเป็นการสร้างถาวรวัตถุที่เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกและเอื้อแก่การศึกษาและปฏิบัติแก่พระภิกษุสงฆ์ ตลอดจนงานสาธารณประโยชน์แก่ประชาชน ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาได้ ๓ ประการ คือ (๑) กิจการคณะสงฆ์ในการใช้ประโยชน์ที่ดิน (๒) การบริหารจัดการที่ราชพัสดุและวิธีการขอใช้ที่ราชพัสดุ และ (๓) แนวทางการขอใช้ประโยชน์ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑. กิจการคณะสงฆ์ในการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ประเทศไทยมีประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ประมาณร้อยละ ๙๕.๖๓^๑ นับถือพระพุทธศาสนา โดยนอกเหนือจากพระธรรมวินัยที่คณะสงฆ์ต้องยึดถือและปฏิบัติตามแล้ว ฝ่ายราชอาณาจักรก็ได้มีการสนับสนุน ทำนุบำรุงพระศาสนา โดยการตรากฎหมายเพื่อให้คณะสงฆ์ได้ใช้เป็นแนวทางในการปกครอง ซึ่งปัจจุบันได้มีการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึง ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๖๑ ตลอดจนมติมหาเถรสมาคมและระเบียบต่าง ๆ ที่ออกตามความนำพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฯ ดังกล่าว โดยการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในการใช้ประโยชน์ที่ดินจะประกอบไปด้วย ดังนี้

๑.๑ ความหมายของกิจการคณะสงฆ์

กิจการคณะสงฆ์ คือ งานหรือสิ่งที่ต้องทำหรือควรทำหรือเป็นฐานะและหน้าที่ของสงฆ์ทุกระดับชั้นที่ได้บัญญัติไว้ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และ ข้อ ๕ แห่งกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ที่กล่าวไว้ ซึ่งจะประกอบด้วย ๖ ด้าน คือ (๑) การรักษาความเรียบร้อยดีงาม (การปกครอง) (๒) การศาสนศึกษา (๓) การศึกษาสงเคราะห์ (๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๕) การสาธารณูปการ และ (๖) การสาธารณสงเคราะห์ โดยได้กำหนดวิธีการดำเนินการตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม^๒

๑.๒ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขปัญหาในการดำเนินกิจการคณะสงฆ์

๑.๒.๑ ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ อันนำมาซึ่งการขาดศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่มีสาเหตุเกิดจากการเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุด้วยวัตถุประสงค์ ความมุ่งหมาย และพฤติกรรมที่แตกต่างกันซึ่งนำไปสู่ปัญหาหลาย ๆ ด้าน เช่น การย่อหย่อนในพระวินัย การได้ลาสิกขาจากศรัทธา ที่ทำให้เกิดกิเลสขาดการยับยั้งชั่งใจ จนนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมตามพระวินัย เป็นต้น ในการนี้ จากการศึกษาวิเคราะห์จึงได้จำแนกประเด็นปัญหาที่สำคัญไว้ ๒ ด้าน คือ ปัญหาด้านบุคคล และปัญหาด้านสภาพแวดล้อม

๑.๒.๒ แนวทางการแก้ไขปัญหา เพื่อเป็นการปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา ผดุงรักษาและส่งเสริมพระธรรมวินัยให้ดำรงอยู่ อันจะก่อให้เกิดการประพฤติปฏิบัติที่ดีงามของคณะสงฆ์ และเกิดความความเลื่อมใสศรัทธาในหมู่ประชาชน ควรพิจารณาใน ๒ ประเด็น คือ (๑) การทบทวนข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกิจการคณะสงฆ์ตามภารกิจงาน ๖ ด้าน (๒) การบริหารจัดการตามแนวทางการปฏิรูปกิจการ

^๑ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, “จำนวนศาสนิกชน จำแนกตามศาสนา พ.ศ. ๒๕๕๑ ๒๕๕๔ ๒๕๕๗ และ ๒๕๖๑”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/04.aspx> [๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๔].

^๒ กฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์, เล่ม ๘๖ ฉบับพิเศษ (๓ ตุลาคม ๒๕๔๑), หน้า ๑-๒.

พระพุทธศาสนา^๕ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๘ เห็นชอบข้อเสนอแนะ
เพื่อการปฏิรูปตามมาตรา ๓๑ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย รายงานผลการพิจารณาศึกษา
การปฏิรูปแนวทางและมาตรการปกป้องพิทักษ์กิจการพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ๕ ขั้นตอน โดยแบ่ง
การดำเนินงานเป็น ๓ ระยะ^๖ ตลอดจนแนวทางอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตามที่มหาเถรสมาคม และภาคีกำหนด

๑.๓ การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการคณะสงฆ์

การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการคณะสงฆ์ หมายถึง การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดินตามภารกิจงานคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการในการก่อสร้างเสนาสนะภายในวัด การขอสร้างวัด ขอตังวัด ขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร รวมถึงการบูรณะซ่อมแซมปฏิสังขรณ์ ซึ่งเป็นการสร้างถาวรวัตถุตามองค์ประกอบ ๕ ประการ คือ ศาสดา ศาสนธรรม ศาสนพิธี ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน และการจำแนกหมวดหมู่ได้เป็น ๒ หมวดหมู่ คือ หมวดปูชนียสถาน และหมวดปูชนียวัตถุเพื่อสนับสนุนงานพระพุทธศาสนาตามภารกิจงานทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์

๑.๔ การพิจารณาการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการคณะสงฆ์

การพิจารณาการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการคณะสงฆ์ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาความคุ้มค่าและความเหมาะสมอย่างละเอียดรอบคอบทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนศึกษาความเสี่ยงและแนวทางวิธีการในการแก้ปัญหาในด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างครบถ้วนทุกมิติ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อพระพุทธศาสนา และเกิดการใช้ประโยชน์อาคารและสิ่งปลูกสร้างอย่างเต็มศักยภาพ ประกอบด้วย ๓ ด้าน ดังนี้

๑.๔.๑ ด้านการปฏิบัติตามกฎหมายการใช้ประโยชน์ที่ดิน กรณีการใช้ประโยชน์ที่ดิน
ควรได้รับการอนุญาตอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรตามระเบียบของทางราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ก่อนเข้าใช้ประโยชน์

๑.๔.๒ ด้านการจัดสรรเขตพื้นที่ให้เกิดความคุ้มค่า โดยการจัดสรรเขตพื้นที่ในบริเวณวัดที่จะต้องเอื้อประโยชน์ใน ๒ ส่วน คือ ส่วนคณะสงฆ์ และส่วนสาธารณประโยชน์ เช่น ภาคประชาชน และภาครัฐ เป็นต้น

^๕ พระราชวรเมธี, ดร. และคณะ, “แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ๒๕๖๐-๒๕๖๔ การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.buddhism4.com/web/download/book%201> [๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๔].

^๖ คณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบผลการพิจารณาหรือผลการดำเนินการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๘/๒๕๕๘ มติที่ ๔๐๖/๒๕๕๘ (๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๘), หน้า ๑.

๑.๔.๓ ด้านการบริหารจัดการพื้นที่เพื่อประโยชน์ใช้สอยสูงสุด โดยจะต้องพิจารณาเรื่อง การสร้าง การดูแล บำรุงรักษา ซ่อมแซม ตามการแบ่งเป็นเขตพื้นที่ ๓ เขต คือ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตธรณีสงฆ์

๑.๕ การพิจารณาปัจจัยในการใช้ประโยชน์ที่ดินสำหรับงานกิจการคณะสงฆ์

การพิจารณาปัจจัยในการใช้ประโยชน์ที่ดินสำหรับงานกิจการคณะสงฆ์ตามภารกิจงานให้บรรลุ วัตถุประสงค์และเต็มศักยภาพ ประกอบด้วย ๕ ด้าน ดังนี้ (๑) โอกาสและความเหมาะสมตามศักยภาพ ในการพัฒนาของวัดแต่ละวัด (๒) ศักยภาพผู้นำสงฆ์ โดยเฉพาะคณะสงฆ์ชั้นปกครอง (๓) การควบคุม การก่อสร้างที่เป็นถาวรวัตถุต่าง ๆ ภายในวัดให้มีความเหมาะสม (๔) การตอบสนองต่อการใช้ประโยชน์ ได้อย่างแท้จริงตามภารกิจคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน มากน้อยเพียงใด และ (๕) การตอบสนองต่อการ ใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริงต่อชุมชนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด

๒. การบริหารจัดการที่ราชพัสดุและวิธีการขอใช้ที่ราชพัสดุ

๒.๑ การขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่ทางราชการกำหนด เช่น พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๖๒ และกฎกระทรวงการใช้ ที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๖๓ คำสั่งกรมธนารักษ์ เรื่อง การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการใช้ที่ราชพัสดุ คำสั่ง กรมธนารักษ์ เรื่อง การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการสาธารณูปการ มติที่ประชุม คณะกรรมการที่ราชพัสดุ หนังสือกรมการศาสนา เรื่อง การขอใช้ที่ดินราชพัสดุเพื่อสร้างวัด หนังสือ กรมธนารักษ์ เรื่อง การขอใช้ที่ราชพัสดุของวัด และ เรื่อง แจ้งการปรับปรุงเงื่อนไขการใช้ที่ราชพัสดุ และ เกณฑ์มาตรฐานการใช้ที่ราชพัสดุ เป็นต้น ตลอดจนระเบียบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยจะต้องมีการรวบรวม เอกสารหลักฐานประกอบความเห็นส่งให้กรมธนารักษ์พิจารณา

๒.๒ การขอใช้ที่ราชพัสดุที่ขอใช้อยู่ในความครอบครองของส่วนราชการอื่นหรือพื้นที่จัดให้เข้า จะต้องได้รับความยินยอมจากส่วนราชการผู้ครอบครองหรือผู้เช่าก่อนแล้วแต่กรณีในการเสนอเพื่อขอ ความเห็นขอใช้ประโยชน์ที่ราชพัสดุต่อไป^๗

๒.๓ กรมธนารักษ์หรือสำนักงานธนารักษ์พื้นที่เมื่อได้รับหนังสือแสดงความประสงค์ขอใช้ ที่ราชพัสดุและเอกสารหรือหลักฐานถูกต้องครบถ้วนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หรือสำนักงาน พระพุทธศาสนาจังหวัดแล้ว โดยจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามแนวทางขั้นตอนการขอใช้ที่ราชพัสดุ เพื่อกิจการคณะสงฆ์ ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน ดังนี้ (๑) ขั้นตอนการยื่นเอกสารขอใช้ที่ราชพัสดุ (๒) ขั้นตอน การพิจารณาการขอใช้ที่ราชพัสดุ และ (๓) ขั้นตอนบริหารจัดการที่ราชพัสดุภายหลังได้รับอนุญาตให้ใช้ที่ ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์แล้ว โดยมีรายละเอียดดังนี้

^๗ การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการใช้ที่ราชพัสดุ, ใน คำสั่งกรมธนารักษ์ ที่ ๓๖๗/๒๕๖๔ (๓ สิงหาคม ๒๕๖๔), หน้า ๒.

๒.๓.๑ ขั้นตอนการยื่นเอกสารขอใช้ที่ราชพัสดุ

โดยในกระบวนการขั้นตอนการยื่นเอกสารขอใช้ที่ราชพัสดุจะประกอบไปด้วย ๒ ส่วน คือ ผู้ยื่นขออนุญาตใช้ที่ราชพัสดุ และเอกสารประกอบการยื่นขอใช้ที่ราชพัสดุ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(๑) ผู้ยื่นขออนุญาตใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์ คือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ต้องจัดเตรียมเอกสารและหลักฐานประกอบการขออนุญาตตามระเบียบที่ทางราชการกำหนดทั้งในส่วนของสำนักงานพระพุทธศาสนาและกรมธนารักษ์^๔

(๒) เอกสารและหลักฐานประกอบการขอใช้ที่ราชพัสดุ

(๒.๑) เอกสารและหลักฐานประกอบการขอใช้ที่ราชพัสดุด่วนกรมธนารักษ์ ประกอบด้วย แผนที่แสดงรายละเอียด แผนที่แสดงการใช้ประโยชน์ในที่ดินเฉพาะบริเวณที่ขอใช้ที่ราชพัสดุ โดยแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับอาคารและสิ่งปลูกสร้างที่จะปลูกสร้าง ที่มีมาตราส่วนตามหลักวิชาการ และรับรองโดยสถาปนิก วิศวกร นายช่างโยธา หรือนายช่างสำรวจ ตลอดจนเอกสารแบบฟอร์มหรือหลักฐานอื่นตามที่กรมธนารักษ์กำหนด ประกอบด้วยแบบขอใช้ที่ราชพัสดุ (ทบ.๔) ที่กรอกรายละเอียดให้ครบถ้วนและได้รับการลงนามโดยหัวหน้าส่วนราชการระดับกระทรวง ทบวง กรม หรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจจากหัวหน้าส่วนราชการ ทั้งนี้ กรณีที่ราชพัสดุอยู่ในพื้นที่เดียวกันกับพื้นที่ที่ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐแห่งอื่นมีหน้าที่และอำนาจดูแลรับผิดชอบอยู่ ต้องมีหนังสือแสดงความเห็นของส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐดังกล่าวเพื่อประกอบการพิจารณา และเอกสารหรือหลักฐานอื่นตามที่กำหนด^๕

(๒.๒) เอกสารและหลักฐานประกอบการขอใช้ที่ราชพัสดุด่วนคณะสงฆ์ ประกอบด้วย เอกสารการขอใช้ที่ดินของทางราชการเพื่อสร้างวัดที่มีคุณุหัตถ์ที่เป็นผู้นำท้องถิ่นหรือผู้ที่อยู่ในพื้นที่เป็นผู้ดำเนินการ โดยมีผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายอำเภอท้องที่ หัวหน้าเขต ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาให้ความเห็นชอบตามลำดับ โดยผ่านการปรึกษาหารือกับเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการพิจารณาการขอสร้างวัดของจังหวัด และให้นายอำเภอท้องที่ ผู้ว่าราชการจังหวัดให้การรับรองบริเวณพื้นที่นั้น ๆ ว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีวัด โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมของสภาพท้องถิ่นทั้งด้านประชากรและด้านเศรษฐกิจ และได้รับความยินยอมจากส่วนราชการ ผู้ครอบครองดูแลที่ดินของหน่วยงานแล้ว โดยที่ดินราชพัสดุ ที่จะขอสร้างวัดนั้น ต้องมีความเหมาะสมไม่อยู่ในบริเวณหรือใกล้บริเวณอันเป็นสถานที่ตากอากาศที่พักผ่อนหย่อนใจ เพื่อความสำราญรื่นรมย์สำหรับประชาชนหรือ

^๔ กฎกระทรวงการใช้ที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๖๓, ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๗ ตอนที่ ๙๘ ก (๓ ธันวาคม ๒๕๖๓), หน้า ๓.

^๕ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕, ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๐๙ ตอนที่ ๑๑๕, (๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๕), หน้า ๒.

สถานที่อันจะเป็นเหตุขัดขวาง ขัดข้อง หรือไม่สะดวกต่อการบริหารราชการแผ่นดิน และการเป็นอยู่ของประชาชน โดยที่จะขอใช้สร้างวัดต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่า ๖ ไร่ ต้องมีบ้านเรือนของประชาชนตั้งอาศัยอยู่เป็นหลักแหล่งมั่นคงบริเวณโดยรอบที่จะสร้างวัด และมีประชากรไม่น้อยกว่า ๑,๐๐๐ คน โดยวัดจะต้องอำนวยความสะดวกให้แก่ชุมชน และต้องได้รับการบำรุงส่งเสริมจากประชาชนในชุมชนนั้น ตลอดจนต้องอยู่ห่างจากวัดอื่นไม่น้อยกว่า ๒ กิโลเมตร ซึ่งจะต้องแสดงหลักฐานรายละเอียดของโครงการ และรายงานการขอใช้ที่ราชพัสดุ เพื่อสร้างวัดพร้อมทั้งแผนที่ แผนที่ แผนผังต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในรายงานการขอใช้ที่ราชพัสดุ^{๑๐}

๒.๓.๒ ขั้นตอนการพิจารณาการขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์

(๑) กรณียื่นเอกสารต่อกรมธนารักษ์ สำหรับที่ราชพัสดุที่ขอใช้อยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ให้กรมธนารักษ์พิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน ๖๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือแสดงความประสงค์ขอใช้ที่ราชพัสดุและเอกสารหรือหลักฐานถูกต้องครบถ้วน และแจ้งผลการพิจารณาให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทราบภายใน ๗ วัน นับแต่วันที่พิจารณาแล้วเสร็จ พร้อมจัดส่ง แบบบันทึกรับทราบแนวเขตที่ราชพัสดุและยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขการใช้ที่ราชพัสดุ เมื่อสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติลงนามพร้อมจัดส่งแบบบันทึกรับทราบแนวเขตที่ราชพัสดุและยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขการใช้ที่ราชพัสดุให้แก่กรมธนารักษ์เรียบร้อยแล้ว กรมธนารักษ์จะจัดส่งหนังสืออนุญาต ให้ใช้ที่ราชพัสดุให้กับสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อแจ้งให้คณะสงฆ์หรือวัดที่ขอใช้เข้าไปดำเนินการตามวัตถุประสงค์ขอใช้ได้ต่อไป^{๑๑}

(๒) กรณียื่นเอกสารต่อสำนักงานธนารักษ์พื้นที่จังหวัด สำหรับที่ราชพัสดุที่ขอใช้ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดนั้น ให้สำนักงานธนารักษ์พื้นที่เสนอความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาขออนุญาตใช้ที่ราชพัสดุต่อผู้ว่าราชการจังหวัดภายใน ๒๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือแสดงความประสงค์ขอใช้ที่ราชพัสดุและเอกสารหรือหลักฐานถูกต้องครบถ้วน โดยผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาให้ความเห็นภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือและเอกสารหรือหลักฐานจากสำนักงานธนารักษ์พื้นที่ และแจ้งผลการพิจารณาให้ความเห็นต่อสำนักงานธนารักษ์พื้นที่ เมื่อสำนักงานธนารักษ์พื้นที่ได้รับความเห็นจากผู้ว่าราชการจังหวัดแล้ว ให้ส่งหนังสือและเอกสารหรือหลักฐานพร้อมความเห็นโดยผู้ว่าราชการจังหวัดไปยังกรมธนารักษ์ภายใน ๗ วัน นับแต่วันที่ได้รับความเห็น และให้กรมธนารักษ์พิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน ๒๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือและเอกสารหรือหลักฐานดังกล่าว แล้วแจ้งสำนักงานธนารักษ์พื้นที่เพื่อแจ้งผลการพิจารณาให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจังหวัดทราบภายใน ๗ วัน นับแต่วันที่พิจารณาแล้วเสร็จ

^{๑๐} การขอใช้ที่ดินราชพัสดุเพื่อสร้างวัด, ใน หนังสือกรมศาสนา ที่ ศธ ๐๓๐๓/๖๔๐ (๒๒ มกราคม ๒๕๔๒), หน้า ๒-๓.

^{๑๑} กฎกระทรวงการใช้ที่ราชพัสดุ พ.ศ.๒๕๖๓, ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๗ ตอนที่ ๙๘ ก (๓ ธันวาคม ๒๕๖๓), หน้า ๓.

พร้อมจัดส่งแบบบันทึกรับทราบแนวเขตที่ราชพัสดุและยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขการใช้ที่ราชพัสดุให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจังหวัดลงนามพร้อมจัดส่งแบบบันทึกรับทราบแนวเขตที่ราชพัสดุและยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขการใช้ที่ราชพัสดุให้แก่สำนักงานธนารักษ์พื้นที่ และสำนักงานธนารักษ์พื้นที่จัดส่งหนังสืออนุญาตให้ใช้ที่ราชพัสดุให้กับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจังหวัด เพื่อแจ้งให้คณะสงฆ์หรือวัดที่ขอใช้เข้าไปดำเนินการตามวัตถุประสงค์ขอใช้ต่อไป^{๑๒}

ทั้งนี้ กรณีที่กรมธนารักษ์ไม่สามารถอนุญาตให้ใช้ที่ราชพัสดุได้ตามจำนวนเนื้อที่ที่ราชพัสดุที่ขอใช้หรือไม่อนุญาตให้ใช้ ควรแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้ขออนุญาตทราบโดยเร็ว ทั้งนี้ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสามารถแจ้งข้อหาหรือ เพื่อขอชี้แจงเหตุผลความจำเป็นพร้อมแนบเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องประกอบยื่นต่อกรมธนารักษ์เพื่อทบทวนผลการพิจารณาต่อไปได้

๒.๓.๓ ขั้นตอนบริหารจัดการที่ราชพัสดุภายหลังได้รับการพิจารณาอนุญาตให้ใช้ที่ราชพัสดุดังนี้

ขั้นตอนบริหารจัดการที่ราชพัสดุภายหลังได้รับการพิจารณาอนุญาตให้ใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์นั้นจะประกอบไปด้วย ๕ ขั้นตอนย่อย คือ (๑) การดูแล บำรุง รักษาและใช้ประโยชน์ที่ราชพัสดุ (๒) การเรียกคืนที่ราชพัสดุจากส่วนราชการ (๓) การส่งคืนที่ราชพัสดุ (๔) การส่งคืนที่ราชพัสดุกรณเกิดความเสียหายต่อที่ราชพัสดุ และ (๕) ขั้นตอนการส่งคืน - รับคืนที่ราชพัสดุ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนการดูแล บำรุง รักษาและใช้ประโยชน์ที่ราชพัสดุ ประกอบด้วย ๙ กรณี คือ (๑) การใช้ที่ราชพัสดุที่ได้มาจากการบริจาคหรือมีผู้อุทิศให้ ให้ดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๓๒ และ ๓๓^{๑๓} (๒) การดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๒๐^{๑๔} และ กฎกระทรวงการใช้ที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๑๙^{๑๕} (๓) ขึ้นทะเบียนอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างในที่ราชพัสดุ (๔) การเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์การใช้ที่ราชพัสดุให้ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎกระทรวงการใช้ที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๑๑^{๑๖} (๕) การรื้อถอนหรือดัดแปลงอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่เป็นที่ราชพัสดุ (๖) การจำหน่ายวัสดุที่ได้จากการรื้อถอนให้ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎ

^{๑๒} พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕, ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๐๙ ตอนที่ ๑๑๕, (๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๕), หน้า ๓.

^{๑๓} พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๖๒, ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๖ ตอนที่ ๒๘ ก (๙ มีนาคม ๒๕๖๒), หน้า ๑๐.

^{๑๔} การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการใช้ที่ราชพัสดุ, ใน คำสั่งกรมธนารักษ์ ที่ ๓๖๗/๒๕๖๔ (๓ สิงหาคม ๒๕๖๔), หน้า ๗.

^{๑๕} กฎกระทรวงการใช้ที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๖๓, ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๗ ตอนที่ ๙๘ ก (๓ ธันวาคม ๒๕๖๓), หน้า ๖.

^{๑๖} กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์, เล่ม ๘๖ ฉบับพิเศษ (๓ ตุลาคม ๒๕๔๑), หน้า ๔.

กระทรวงการใช้ที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๑๔^{๑๗} (๗) กรณีการนำวัสดุที่ได้มาจากที่ราชพัสดุไปใช้ประโยชน์ และ (๘) การตัดฟันต้นไม้ การขุดดิน การถมดิน หรือการดำเนินการใด ๆ ที่มีลักษณะเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพของราชพัสดุ

ขั้นตอนการเรียกคืนที่ราชพัสดุจากสำนักงานพระพุทธศาสนา (คณะสงฆ์) โดยให้ดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๒๒^{๑๘} โดยกรมธนารักษ์สามารถเรียกคืนที่ราชพัสดุจากสำนักงานพระพุทธศาสนา (คณะสงฆ์) ได้ใน ๕ กรณี ดังนี้ (๑) เลิกใช้ที่ราชพัสดุ (๒) ครอบครองที่ราชพัสดุโดยมิได้รับอนุญาต (๓) ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ตามหนังสือแจ้งกรมธนารักษ์ที่กำหนดให้ชี้แจงเหตุผลภายใน ๓๐ วัน ในกรณีดังต่อไปนี้ ไม่แจ้งทำความเข้าใจเมื่อมีการเปลี่ยนวัตถุประสงค์ ไม่แก้ไขรายการทะเบียน กรณีรื้อถอนหรือดัดแปลงที่ราชพัสดุนั้นมีผลกระทบต่อสาระสำคัญหรือสถานะของที่ราชพัสดุ มีการรื้อถอนอาคารอนุรักษ์หรืออาคารโบราณสถานโดยไม่ได้รับอนุญาตไม่บำรุงรักษาที่ราชพัสดุให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมและการจัดทำรายงานเกี่ยวกับการปกครองดูแล บำรุงรักษา ใช้ และจัดหาประโยชน์ที่ราชพัสดุที่อยู่ในความครอบครอง (๔) ไม่ใช้ที่ราชพัสดุภายในระยะเวลา ๓ ปี นับแต่วันที่ทำความเข้าใจกับกรมธนารักษ์ และ (๕) ไม่ปฏิบัติตามหนังสือแจ้งจากกรมธนารักษ์ที่กำหนดให้ชี้แจงเหตุผลภายใน ๓๐ วัน ในกรณีอื่น ๆ

ขั้นตอนการส่งคืนที่ราชพัสดุ โดยให้ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎกระทรวงการใช้ที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๒๔^{๑๙} โดยก่อนส่งคืนที่ราชพัสดุ ให้ผู้ใช้ที่ราชพัสดุดำเนินการให้ที่ราชพัสดุอยู่ในสภาพที่เหมาะสม แก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ที่ราชพัสดุ ตลอดจนดำเนินการให้ผู้บุกรุกออกจากที่ราชพัสดุ

ขั้นตอนการส่งคืนที่ราชพัสดุกรณเกิดความเสียหายต่อที่ราชพัสดุ โดยให้ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎกระทรวงการใช้ที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๖๓ ข้อ ๒๕^{๒๐} กรณีที่มีความเสียหาย หรือน่าจะเกิดความเสียหายแก่ที่ราชพัสดุที่เรียกคืนหรือส่งคืน ๔ กรณี (๑) การกระทำโดยจงใจ (๒) กระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (๓) กระทำไม่ถูกต้องตามกฎหมาย และ (๔) กระทำการโดยไม่มีอำนาจหรือนอกเหนืออำนาจและหน้าที่

ขั้นตอนการส่งคืน - รับคืนที่ราชพัสดุ ประกอบด้วย ๒ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนผู้ใช้ที่ราชพัสดุแจ้งขอส่งคืนที่ราชพัสดุ โดยกรอกรายละเอียดพร้อมทั้งแผนที่แสดงบริเวณที่ราชพัสดุที่ขอส่งคืน กรณีที่

^{๑๗} เรื่องและหน้าเดียวกัน

^{๑๘} พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๖๒, ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๖ ตอนที่ ๒๘ ก (๙ มีนาคม ๒๕๖๒), หน้า ๗.

^{๑๙} กฎกระทรวงการใช้ที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๖๓, ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๗ ตอนที่ ๙๘ ก (๓ ธันวาคม ๒๕๖๓), หน้า ๗.

^{๒๐} การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการใช้ที่ราชพัสดุ, ใน คำสั่งกรมธนารักษ์ ที่ ๓๖๗/๒๕๖๔ (๓ สิงหาคม ๒๕๖๔), หน้า ๒.

ราชพัสดุตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครให้แจ้งส่งคืนต่อกรมธนารักษ์ กรณีที่ราชพัสดุที่ตั้งอยู่ในจังหวัดอื่นให้แจ้งส่งคืนต่อสำนักงานธนารักษ์พื้นที่ และขั้นตอนกรมธนารักษ์หรือสำนักงานธนารักษ์พื้นที่จะพิจารณาความเหมาะสมและแจ้งให้ผู้ใช้ที่ราชพัสดุแต่งตั้งผู้แทนเพื่อดำเนินและประสานนัดหมายวันเวลาในการส่งมอบ-รับมอบ ตามแบบส่งมอบ-รับมอบที่ราชพัสดุที่กำหนด

๓. แนวทางการขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์

การขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์ไม่ได้มีการกำหนดแนวทางการขอใช้ไว้เป็นการเฉพาะ ในกรณีการขออนุญาตใช้ที่ราชพัสดุที่ไม่อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่กรมธนารักษ์กำหนดดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นดังกล่าว จึงต้องมีการรวบรวมเอกสารหลักฐานพร้อมความเห็นส่งให้กรมธนารักษ์พิจารณาความเหมาะสมเป็นกรณีไป และหากการขอใช้ที่ราชพัสดุที่ขอใช้อยู่ในความครอบครองของส่วนราชการอื่นหรือพื้นที่จัดให้เข้าจะต้องได้รับความยินยอมจากส่วนราชการผู้ครอบครองหรือผู้เช่าก่อนแล้วแต่กรณี และการขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่ทางราชการกำหนด ตลอดจนระเบียบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยจะต้องมีการรวบรวมเอกสารหลักฐานประกอบความเห็นส่งให้กรมธนารักษ์พิจารณาความเหมาะสมที่มีแนวทางการพิจารณาการขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์ ดังนี้

๑. ศพพัสดุที่เป็นผู้นำท้องถิ่นดำเนินการจัดเตรียมเอกสารขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อสร้างวัดตามที่กำหนดไว้ในระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และยื่นต่อสำนักงานพระพุทธศาสนาหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง

๒. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดจัดเตรียมเอกสารหลักฐานเพื่อยื่นขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์ต่อกรมธนารักษ์หรือสำนักงานธนารักษ์พื้นที่ตามระเบียบที่กำหนด

๓. กรณียื่นเอกสารการขอใช้ที่ราชพัสดุต่อสำนักงานธนารักษ์พื้นที่ภายหลังผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาให้ความเห็นแล้วให้สำนักงานธนารักษ์พื้นที่รวบรวมเอกสารหลักฐานให้กรมธนารักษ์พิจารณา

๔. กรมธนารักษ์พิจารณาแล้วปรากฏผลการพิจารณา ดังนี้

๔.๑ กรณีอนุญาต ให้แจ้งผลการพิจารณาให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดทราบ พร้อมจัดส่งแบบบันทึกรับทราบแนวเขตที่ราชพัสดุและยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขการใช้ที่ราชพัสดุให้ลงนามรับทราบและถือปฏิบัติ

๔.๒ กรณีไม่อนุญาตหรือไม่สามารถอนุญาตได้ตามจำนวนเนื้อที่ที่ราชพัสดุที่ขอใช้ ให้แจ้งผลการพิจารณาให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดทราบ ทั้งนี้ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสามารถแจ้งข้อหาหรือ

เพื่อชี้แจงเหตุผลความจำเป็นประกอบพร้อมแนบเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องต่อกรมธนารักษ์เพื่อทบทวนผลการพิจารณาต่อไปได้

๕. สำนักงานธนารักษ์พื้นที่รับผลการพิจารณาจากกรมธนารักษ์แล้วแจ้งสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดพร้อมจัดส่งแบบบันทึกรับทราบแนวเขตที่ราชพัสดุและยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขการใช้ที่ราชพัสดุ

๕.๑ กรณีอนุญาต ให้แจ้งผลการพิจารณาให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดทราบพร้อมจัดส่งแบบบันทึกรับทราบแนวเขตที่ราชพัสดุและยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขการใช้ที่ราชพัสดุให้ลงนามรับทราบและถือปฏิบัติ

๕.๒ กรณีไม่อนุญาตหรือไม่สามารถอนุญาตได้ตามจำนวนเนื้อที่ที่ราชพัสดุที่ขอใช้ ให้แจ้งผลการพิจารณาให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดทราบ ทั้งนี้ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสามารถแจ้งข้อหาหรือ เพื่อชี้แจงเหตุผลความจำเป็นประกอบพร้อมแนบเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องต่อกรมธนารักษ์เพื่อทบทวนผลการพิจารณาต่อไปได้

๖. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดดำเนินการภายหลังการรับผลการพิจารณาการขอใช้ประโยชน์ที่ราชพัสดุ ดังนี้

๖.๑ กรณีอนุญาตตามวัตถุประสงค์การขอใช้ ให้ลงนามในแบบบันทึกรับทราบแนวเขตที่ราชพัสดุและยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขการใช้ที่ราชพัสดุ พร้อมจัดส่งให้กรมธนารักษ์หรือสำนักงานธนารักษ์พื้นที่

๖.๒ กรณีไม่อนุญาตหรือไม่สามารถอนุญาตได้ตามจำนวนเนื้อที่ที่ราชพัสดุที่ขอใช้ สามารถแจ้งข้อหาหรือ เพื่อชี้แจงเหตุผลความจำเป็นประกอบพร้อมแนบเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องต่อกรมธนารักษ์หรือสำนักงานธนารักษ์พื้นที่เพื่อทบทวนผลการพิจารณาต่อไปได้

๗. กรมธนารักษ์หรือสำนักงานธนารักษ์พื้นที่จัดส่งหนังสืออนุญาตให้ใช้ที่ราชพัสดุให้กับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดภายหลังได้รับแบบบันทึกรับทราบแนวเขตที่ราชพัสดุและยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขการใช้ที่ราชพัสดุที่ลงนามโดยหัวหน้าส่วนราชการแล้ว

๘. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแจ้งให้คณะสงฆ์ดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การขอใช้ที่ราชพัสดุ ตลอดจนกำกับดูแลการใช้ประโยชน์ที่ราชพัสดุของคณะสงฆ์ตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง

๙. คณะสงฆ์เข้าใช้ประโยชน์ในที่ราชพัสดุตามวัตถุประสงค์การใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์และระเบียบที่เกี่ยวข้อง

บทสรุป

จากการศึกษาแนวทางการขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์สรุปได้ว่า

๑. กิจการคณะสงฆ์ในการใช้ประโยชน์ที่ดิน คือ การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดินตามภารกิจงานคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการในการก่อสร้างเสนาสนะภายในวัด การขอสร้างวัด ขอดังวัด ขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร รวมถึงการบูรณะซ่อมแซมปฏิสังขรณ์ ซึ่งเป็นการสร้างถาวรวัตถุ เพื่อสนับสนุนงานพระพุทธศาสนาตามภารกิจงานทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณะสงเคราะห์ ที่เป็นการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดต่อพระพุทธศาสนาและประเทศชาติ โดยการพิจารณาการใช้ประโยชน์อาคารและสิ่งปลูกสร้างอย่างเต็มศักยภาพ ประกอบด้วย ๓ ด้าน คือ (๑) ด้านการปฏิบัติตามกฎหมายที่ควรได้รับการอนุญาตอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร (๒) การจัดสรรเขตพื้นที่ให้เกิดความคุ้มค่าที่จะต้องเอื้อประโยชน์ใน ๒ ส่วน คือ ส่วนคณะสงฆ์ และส่วนสาธารณะประโยชน์ และ (๓) การบริหารจัดการพื้นที่เพื่อประโยชน์ใช้สอยสูงสุด ตลอดจนจะต้องพิจารณาปัจจัยในการใช้ประโยชน์ที่ดินให้บรรลุวัตถุประสงค์และเต็มศักยภาพ ประกอบด้วย ๕ ด้าน คือ (๑) โอกาสและความเหมาะสมตามศักยภาพในการพัฒนาของวัดแต่ละวัด (๒) ศักยภาพผู้นำสงฆ์โดยเฉพาะคณะสงฆ์ชั้นปกครอง (๓) การควบคุมการก่อสร้างที่เป็นถาวรวัตถุต่าง ๆ ภายในวัดให้มีความเหมาะสม (๔) การตอบสนองต่อการใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริงตามภารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน มากน้อยเพียงใด และ (๕) การตอบสนองต่อการใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริงต่อชุมชนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด

๒. การบริหารจัดการที่ราชพัสดุและวิธีการขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์ จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่ทางราชการกำหนด อาทิเช่น พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๖๒ และกฎกระทรวงการใช้ที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๖๓ คำสั่งกรมธนารักษ์ เรื่อง การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการใช้ที่ราชพัสดุ คำสั่งกรมธนารักษ์ เรื่อง การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการใช้ที่ราชพัสดุ เพื่อกิจการสาธารณูปการ มติที่ประชุมคณะกรรมการที่ราชพัสดุ หนังสือกรมการศาสนา เรื่อง การขอใช้ที่ดินราชพัสดุเพื่อสร้างวัด หนังสือกรมธนารักษ์ เรื่อง การขอใช้ที่ราชพัสดุของวัด และ เรื่อง แจ้งการปรับปรุงเงื่อนไขการใช้ที่ราชพัสดุ และเกณฑ์มาตรฐานการใช้ที่ราชพัสดุ เป็นต้น ตลอดจนระเบียบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยจะต้องมีการรวบรวมเอกสารหลักฐานประกอบความเห็นส่งให้กรมธนารักษ์พิจารณา และในการขอใช้ที่ราชพัสดุที่ขอให้อยู่ในความครอบครองของส่วนราชการอื่นหรือพื้นที่จัดให้เช่า จะต้องได้รับความยินยอมจากส่วนราชการผู้ครอบครองหรือผู้เช่าก่อนแล้วแต่กรณีในการเสนอเพื่อขอความเห็นชอบการขอใช้ประโยชน์ที่ราชพัสดุและเมื่อกรมธนารักษ์หรือสำนักงานธนารักษ์พื้นที่ได้รับหนังสือแสดงความประสงค์ขอใช้ที่ราชพัสดุและเอกสารหรือหลักฐานถูกต้องครบถ้วนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หรือ

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแล้ว โดยจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามวิธีการขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์ ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน ดังนี้ (๑) ขั้นตอนการยื่นเอกสารขอใช้ที่ราชพัสดุ (๒) ขั้นตอนการพิจารณาการขอใช้ที่ราชพัสดุ และ (๓) ขั้นตอนบริหารจัดการที่ราชพัสดุภายหลังได้รับอนุญาตให้ใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์แล้ว

๓. การเสนอแนวทางการขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งจะประกอบไปด้วย ๙ ขั้นตอน คือ (๑) คุุห้สัถ์ที่เป็นผู้นำท้องถิ่นดำเนินการจัดเตรียมเอกสารขอใช้ที่ราชพัสดุตามที่กำหนดไว้ในระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และยื่นต่อสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง (๒) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดจัดเตรียมเอกสารหลักฐานเพื่อยื่นขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์ต่อกรมธนารักษ์หรือสำนักงานธนารักษ์พื้นที่ตามระเบียบที่กำหนด (๓) กรณียื่นเอกสารการขอใช้ที่ราชพัสดุต่อสำนักงานธนารักษ์พื้นที่ภายหลังผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาให้ความเห็นแล้วให้สำนักงานธนารักษ์พื้นที่รวบรวมเอกสารหลักฐานให้กรมธนารักษ์พิจารณา (๔) กรมธนารักษ์พิจารณาและแจ้งผลการพิจารณาให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ขอใช้ที่ราชพัสดุทราบ (๕) สำนักงานธนารักษ์พื้นที่รับผลการพิจารณาจากกรมธนารักษ์แล้วแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้ขอใช้ที่ราชพัสดุทราบ (๖) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดดำเนินการลงนามในแบบบันทึกรับทราบแนวเขตที่ราชพัสดุและยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขการใช้ที่ราชพัสดุ หรือแจ้งข้อหาหรือเพื่อชี้แจงเหตุผลความจำเป็นประกอบพร้อมแนบเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องต่อกรมธนารักษ์หรือสำนักงานธนารักษ์พื้นที่ เพื่อทบทวนผลการพิจารณาในกรณีไม่ได้รับอนุญาตหรือได้รับอนุญาตให้ใช้พื้นที่น้อยกว่าที่ยื่นความประสงค์ไว้ (๗) กรมธนารักษ์หรือสำนักงานธนารักษ์พื้นที่จัดส่งหนังสืออนุญาตให้ใช้ที่ราชพัสดุแก่ผู้ขอใช้ (๘) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแจ้งให้คณะสงฆ์ดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การขอใช้ที่ราชพัสดุ ตลอดจนกำกับดูแลการใช้ประโยชน์ที่ราชพัสดุให้เป็นไปตามระเบียบทางราชการ และ (๙) คณะสงฆ์เข้าใช้ประโยชน์ในที่ราชพัสดุตามวัตถุประสงค์การขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์ตลอดจนระเบียบที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะแนวทางการขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์ประกอบไปด้วยประเด็นการพิจารณา ๓ ด้าน ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขอใช้ที่ราชพัสดุให้แก่คณะสงฆ์อย่างทั่วถึง โดยการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขอใช้ที่ราชพัสดุให้กับคณะสงฆ์ ซึ่งควรพิจารณาจากช่องทาง เนื้อหา เป้าหมายในการประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสม ซึ่งวัตถุประสงค์ในการประชาสัมพันธ์ก็ควรเป็นไปเพื่อให้คณะสงฆ์ทุกระดับชั้น ทั้งในระดับสูง และระดับปฏิบัติการได้ทราบแนวทาง วิธีการ หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์ที่ถูกต้อง ชัดเจน และให้ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการ และขั้นตอนการขอใช้ที่ราชพัสดุอย่างทั่วถึง เพื่อให้การกำหนดนโยบาย หรือการวางแผนงานในอนาคตที่แม่นยำได้

๑.๒ ควรมีการพัฒนาบุคลากรด้านกิจการคณะสงฆ์ ด้วยข้อจำกัดด้านศักยภาพและทักษะที่จำเป็นของบุคลากรด้านกิจการคณะสงฆ์ อาจส่งผลกระทบเมื่อเกิดการถ่ายโอนภาระงาน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะต้องมีการจัดการองค์ความรู้เฉพาะตำแหน่ง ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพ โดยจะต้องมีแผนการศึกษาอบรมที่จำเป็น ในแต่ละระดับชั้นตลอดจนกำหนดคุณสมบัติ ให้มีความเหมาะสมกับขอบข่ายหน้าที่และความรับผิดชอบในแต่ละด้าน รวมถึงการคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสมมีคุณสมบัติตรงตามตำแหน่ง ดังนั้น การกำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกบุคลากร การกำหนดคุณสมบัติ และการฝึกอบรมที่จำเป็นมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพ ทักษะ ความรู้ ความสามารถให้แก่บุคลากร ในการปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละตำแหน่งงานมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และสัมฤทธิ์ผล ดังนี้

๑.๒.๑ ภาครัฐและเอกชนควรมองเห็นความสำคัญและสนับสนุนเกี่ยวกับการศึกษาของสงฆ์ ในด้านที่จำเป็น แต่ทั้งนี้ต้องไม่ขัดหรือแย้งกับพระธรรมวินัยและกฎหมายอาณัติ ซึ่งจะเป็นการพัฒนา ศักยภาพของสงฆ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับขอบข่ายภารกิจหน้าที่ และอำนาจที่ได้รับมอบหมาย ตามความรับผิดชอบในแต่ละด้านของภารกิจงานทั้ง ๖ ด้าน ตลอดจนมี พระสังฆาธิการที่มีคุณสมบัติเหมาะสมในแต่ละตำแหน่ง อีกทั้ง เพื่อเป็นการเพิ่มทักษะ ความรู้ ความสามารถ ให้แก่พระสงฆ์ในการปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละตำแหน่งงานเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และสัมฤทธิ์ผล เกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา

๑.๒.๒ คณะสงฆ์ควรสร้างนโยบายเกี่ยวกับการให้การศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบ ที่ทางภาครัฐบัญญัติขึ้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ดินทั้งในส่วนที่ดินของรัฐและที่ดินของ เอกชนเกี่ยวข้อง ตลอดจนการศึกษาในด้านอื่น ๆ ที่จำเป็น ทั้งนี้ ต้องไม่ขัดกับหลักพระธรรมวินัยและ กฎหมายอาณัติ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรสงฆ์ และการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจ งานทั้ง ๖ ด้าน

๑.๓ ควรมีการบูรณาการข้อมูล และการวางแผนร่วมกันระหว่างภาคส่วนที่เพียงพอและทันทั่วถึง โดยองค์กรรัฐและองค์กรสังคมควรมีการบูรณาการข้อมูลเกี่ยวกับการขอใช้ประโยชน์ในที่ราชพัสดุให้เป็นไปตามกรอบวัตถุประสงค์การขออนุญาต ตลอดจนถึงการบริหารจัดการที่ราชพัสดุที่เกี่ยวกับการปกครองดูแล บำรุงรักษาควรมีการกำหนดให้มีหลักเกณฑ์ในการกำกับดูแลให้การใช้ประโยชน์ที่ราชพัสดุของคณะสงฆ์อย่างใกล้ชิด เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ มีการสนับสนุน และแก้ไขปัญหา ตลอดจนการพิจารณาข้อหาหรือกรณีที่เกิดปัญหาเกี่ยวกับการขอใช้ที่ราชพัสดุหรือระหว่างการใช้ที่ราชพัสดุ เช่น การเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์การใช้ประโยชน์ที่ราชพัสดุที่อาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ หรือเงื่อนไขได้อย่างรวดเร็ว เป็นต้น

๑.๔ ควรมีแผนผังการใช้ประโยชน์ในที่ราชพัสดุโดยกำหนดให้มีสิ่งปลูกสร้างถาวรวัตถุเท่าที่จำเป็น ตอบสนองต่อการใช้งานได้จริง ถูกต้องตามธรรมเนียม มีการวางแผนการใช้ประโยชน์บนที่ราชพัสดุที่ดี ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างความคุ้มค่าและเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ก่อประโยชน์ให้แก่พระพุทธศาสนาได้อย่างแท้จริง ให้เป็นศาสนสถาน และศาสนวัตถุที่มีความงดงามสามารถแสดงได้ถึงเอกลักษณ์ วัฒนธรรม และอารยธรรมความรุ่งเรืองของความเป็นไทยที่วิวัฒนาการจากพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ตามพระธรรมวินัย

๒. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

๒.๑ ควรให้สำนักงานพระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ได้นำผลการศึกษาวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและทราบวิธีในการขอใช้ที่ราชพัสดุ ตลอดจนข้อกฎหมาย ระเบียบและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการขอใช้ที่ราชพัสดุในปัจจุบันได้อย่างถูกต้อง เพื่อป้องกันการเข้าใช้ประโยชน์ที่ราชพัสดุโดยไม่ได้รับอนุญาต สูญเสียเวลา งบประมาณ และการได้รับโทษตามกฎหมาย

๒.๒ ควรนำผลการศึกษาข้อเสนอแนะ ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาวิจัยไปเป็นองค์ประกอบในการพิจารณาทบทวนและปรับปรุงข้อกฎหมาย ระเบียบ หลักเกณฑ์ แนวทาง และขั้นตอนในการดำเนินการขอใช้ที่ราชพัสดุเพื่อกิจการคณะสงฆ์โดยเฉพาะ เพื่อให้มีความชัดเจน และสอดคล้องตามภารกิจงานของคณะสงฆ์ ในการสนับสนุนให้การพิจารณาการขอใช้ที่ราชพัสดุในแต่ละขั้นตอนถูกต้อง รวดเร็ว มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อาทิเช่น ขั้นตอนการใช้ดุลพินิจในการตรวจทาน ที่ผู้พิจารณาต้องใช้ความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ ตลอดจนระยะเวลา เพื่อให้ผลการพิจารณาเป็นไปอย่างถูกต้อง โปร่งใส และครอบคลุมทุกมิติ ตอบสนองความต้องการได้อย่างทันทั่วถึงที่มีการดำเนินการถูกต้อง เป็นไปตามระเบียบที่ทางราชการกำหนด ป้องกันการบริหารจัดการการขอใช้ที่ราชพัสดุเกิดความล่าช้า ความผิดพลาด การใช้ผิดวัตถุประสงค์ และการไม่เกิดความคุ้มค่า

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ควรมีการศึกษาแนวทางการขอใช้ที่ดินเพื่อกิจการคณะสงฆ์ในสวนที่ดินของรัฐ และที่ดินเอกชน เช่น ป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ ป่าชายเลน ป่าไม้ถาวร เขตปฏิรูปที่ดิน ที่สาธารณประโยชน์ นิคมสร้างตนเอง และนิคมสหกรณ์ เป็นต้น เพื่อให้คณะสงฆ์ได้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องตามระเบียบที่ทางราชการกำหนด

๓.๒ ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อพระพุทธศาสนาตามพระธรรมวินัย เพื่อให้คณะสงฆ์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานได้อย่างถูกต้องตามพระธรรมวินัย

บรรณานุกรม

การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการใช้ที่ราชพัสดุ. คำสั่งกรมธนารักษ์ ที่ ๓๖๗/๒๕๖๔. (๓ สิงหาคม ๒๕๖๔). (อัดสำเนา).

การขอใช้ที่ดินราชพัสดุเพื่อสร้างวัด. หนังสือกรมศาสนา ที่ ศธ ๐๓๐๓/๖๔๐. (๒๒ มกราคม ๒๕๕๒). (อัดสำเนา).

กฎกระทรวงการใช้ที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๖๓. ราชกิจจานุเบกษา ๑๓๗. (ธันวาคม ๒๕๖๓). (อัดสำเนา).
กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์. กฎหมายเถรสมาคม (ตุลาคม ๒๕๔๑). (อัดสำเนา).

คณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบผลการพิจารณาหรือผลการดำเนินการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. มติมหาเถรสมาคม ๑๘/๒๕๕๘. (กรกฎาคม ๒๕๕๘). (อัดสำเนา).

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕. ราชกิจจานุเบกษา ๑๐๙ (ธันวาคม ๒๕๐๕). (อัดสำเนา).

พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๖๒. ราชกิจจานุเบกษา ๑๓๖. (มีนาคม ๒๕๖๒). (อัดสำเนา).

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐. ราชกิจจานุเบกษา ๑๓๔ (เมษายน ๒๕๖๐). (อัดสำเนา).

พระราชวรเมธี, ดร. และคณะ. “แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ๒๕๖๐-๒๕๖๔ การนํานโยบายสู่การปฏิบัติ”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://www.buddhism4.com/web/download /book%201](http://www.buddhism4.com/web/download/book%201). [๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๔].

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. “จำนวนศาสนิกชน จำแนกตามศาสนา พ.ศ. ๒๕๕๑ ๒๕๕๔ ๒๕๕๗ และ ๒๕๖๑”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector /th/04.aspx](http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/04.aspx). [๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๔].